

≡ Eesti
≡ Kontsert

FESTIVAL
TUBIN

TARTU | 3.-6. OKT '24

LÕPPKONTSERT

Uuest Maailmast

admirals

Eesti Kontserdi hooaja peatoetaja

admirals.group

P 6. OKTOOBER 2024 17.00
Vanemuise kontserdimaja

LÕPPKONTSERT

Uuest Maailmast

Vanemuise sümfooniaorkester

Heili Rosin-Leivategija pikoloflööd

Dirigent **Mihhail Gerts**

Tähelepanelikkus ennast ümbritseva keskkonna ja looduse suhtes – just need motiivid seovad Eduard Tubina ja Erkki-Sven Tüüri isiksusi ja loomingut. Vabanemine maagilise üheksanda numbri tähendusest, millega iga Beethoveni-järgne sümfonist silmitsi seisab, seob Antonín Dvořákit ja Eduard Tubinat.

Kontserti saab järele kuulata Klassikaraadio kodulehelt.

Eduard Tubin

Sümfoonia nr 9 (1969)

~22'

I *Adagio*

II *Adagio, lento. Presto*

Erkki-Sven Tüür

„Solastalgia“ pikoloflöödile ja orkestrile (2016)

~18'

VAHEAEG

Antonín Dvořák

Sümfoonia nr 9 e-moll *op. 95* „Uuest Maailmast“ (1893)

~40'

I *Adagio. Allegro molto*

II *Largo*

III *Scherzo. Molto vivace*

IV *Allegro con fuoco*

Eduard Tubina (1905–1982) 1969. aasta septembris-oktoobris valminud **sümfoonia nr 9** kannab pealkirja „**Sinfonia semplice**“. Kui alates Beethovenist on 9. sümfooniast kujunenud heliloojaile monumentaalse suurteose sünonüüm, millega mõõtu võtta, siis Tubin sellest oma loomingut kokku võtvat monumenti ei ehitanud. Ta on jutustanud: „Sümfoonia kannab nimetust „Sinfonia semplice“, nii nagu on ka Taani suursümfooniku Carl Nielsen 6. sümfoonia. Ent kui Nielsen sümfoonia teine osa – „Humoresk“ – sisaldab ka koomikat, siis minu sümfoonia on läbinisti tõsisemeleoluline ja läbi viidud klassikalises vormis. Tänapäeva helikeele ja orkestri juures ei olegi seda nii lihtne teostada. Kogesin töös suuri raskusi: partituur oli juba valmis, kui avastasin, et ei, nii siiski ei saa. Olin meeletu, nädal aega võttis, enne kui kõik korda sain.“ („Ballaad“, lk 189)

Neljanda sümfoonia kõrval on nr 9 üks lüürilisemaid Tubina sümfooniaid, kuid noorusvärskus ja siiras elurõõm on siin asendunud küpse meistri süvenenuma tundelaadi ja eleegiliste meeleoludega. Muusikateadlane Merike Vaitmaa on märkinud: „Teose alapealkirja „Sinfonia semplice“ („Lihtne sümfoonia“) võib seletada küll ainult väliste tunnustega: orkestri väiksem koosseis, kaheosaline tsükkel, hästi lakooniline ja selge vorm. Sisuliselt

on teos sügav, arengult pingeline ja sugestiivsete kujunditega nagu kogu Tubina sümfonism.“ Iseloomult lüürilis-dramaatiline 9. sümfoonia kaheosaline tsükkel kujutab endast sisuliselt teesi ja antiteesi, analoogiliselt näiteks Beethoveni viimase klaverisonaadiga või Schuberti „Lõpetamata sümfooniaga“. Kui esimeses osas valitsevad pinged, kokkupõrked, siis II osas domineerib positiivne alge. Ning muusikateadlane Mart Humal on kirjutanud: „Viimase moraalne üleolek kurjuse jõududest on niivõrd ilmne, et nende eitamiseks ja olematuks muutmiseks piisab positiivse alge paljast jaatamisest, igasugune edasine võitlus muutub üleliigseks. Niisugusena võiks ehk väljendada „Sinfonia semplice“ kehastunud „lihtsat“ filosoofilist tõe, milleni helilooja jõudis pärast 2. ja 5. sümfoonia traagilisi heitlusi, 3. võidukat lõppu ja 8. kaotusjärgset masendust.“ Hoolimata veidi kammerlikust üldilmest, on 9. sümfoonia oma meisterlikkuse ning sisu ja vormi tasakaalu poolest üks Tubina loomingut tippaavutusi.

Teos tuli esiettekandele kaks aastat hiljem 20. XI 1971 Rootsi kuningliku muusikaakadeemia suures saalis, kus Rootsi Raadio sümfooniaorkestrit dirigeeris Stig Westerberg. Helilooja on pärast seda kirjutanud: „Mul oli üks nädal novembris päris põnev: käisin iga päev orkestri proovidel, kus ette valmistati mu 9. sümfooniad, toda *semplice*’t, mida

Tallinnas viimati mängisite. Siinne raadioorkester on praegu väga hea, koosseis täielik (8 kontrabassi, 10 tšellot, 12 alti jne, kokku 104 meest, kui tarvis) ja tehniliselt kõrgel järjel. Minu sümfoonia oli neile nuusata, kuid sellegipoolest tehti 5 proovi. Tuli siis ka ilusasti välja, nagu peab, niihästi kontserdil kui ka hiljem raadios. Kriitika oli hiilgav, ma pole nii head rootsi kriitikat veel saanud. Nii et selles mõttes olen elukesega senini päris rahul.“ („Kirjad 2“, lk 448) Runar Mangs nt kirjutas (Dagens Nyheter, 21. XI 1971): „„Sinfonia semplice“ [---] on – nagu pealkirigi ütleb – komponeeritud kerge käega. See aga ei välista valusalt lõikavaid aktsente ja löike täis melanhooliat, paisuvat ähvardust, urisevat rahutust, purskuvat protesti, piiramatut energiat ega ka taolist nagu teise osa sentimentaalsusest täiesti vaba *lamento*. Üldiselt tahaksin öelda, et kergus on vaid kommunikatiivsel tasandil, seda tänu kergele ja vabale orkestrikõlale, mis selgelt edastab ikka sedasama häirimatut helikeelt. Terve sümfoonia jätab sügava mulje millestki, mis on nii emotsionaalselt kui tehniliselt täiesti läbitöötatud – nii küpse kaaluga sümfoonia, et võib endale lubada kergust.“ Kanada professor Edward Jurkowski on märkinud: „Kaheosaline 9. sümfoonia annab tunnistust Tubina ülimast meisterlikkusest terviklikkuse tekitamisel väikeste motiivide piiratud hulgast.“ („Ballaad“, lk 189–190)

Ülal mainitud Eesti esiettekanne – see pidi olema 25. II 1971 – oli aga jäänud ära. Ära jäi ka Tubina 70. sünnipäeva markeerima pidanud autorikontsert, kus oli samuti seda oopust kavatsatud mängida. Põhjused olid ajastule iseloomulikult ideoloogilised – ENSV Riiklik Filharmoonia nõudis interpretidelt eelkõige nõukogude (eesti) heliloojate teoste esitamist. Ka ENSV kultuuriministerium ostis eelisjärjekorras eesti nõukogude heliloojate loomingut ega pidanud vajalikuks Tubina teoseid omandada. Samuti olevat olnud Tubina helitööde ostmise vastu isegi ENSV heliloojate liidu juhtkond. („Kirjad 2“, lk 487) See kõik oli Tubinale mõistagi solvav. 9. sümfoonia kõlas Eestis esimest korda alles 6. mail 1976 Estonia kontserdisaalis, esitajad ERSO ja dirigent Neeme Järvi. Kohal oli ka helilooja koos abikaasaga.

Erkki-Sven Tüür (s 1959) on rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud komponist. Tähelepanu on tema loomingut saatnud algusest peale, alates 1984. aastal konservatooriumi lõputööks kirjutatud sümfooniast, aga tegelikult juba veelgi varem, kui ta tegutses aastatel 1979–1984 legendaarses progerokibändis In Spe. Ansambli ajast pärineb ühtlasi väärt kogemus – kaugeltki mitte igal heliloojal pole olnud võimalust oma ideid, nende kandvust ja toimet publikule lavalt interpreedina kogeda. Ühtlasi on Tüür neid

loojaid, kes on suurema osa oma loometeest (alates 1992. aastast) saanud pühenduda vabakutselisena üksnes kirjutamisele ning on tähelepanuväärne, et enamik teoseid on valminud välismaa muusikute initsiatiivil ja ärgitusel (EMIKi lehe järgi on varaseim välismaine tellimus „Insula deserta“ kirjutatud Juha Kangasele ja Keski-Pohjanmaa Kammerorkestrile juba 1989. aastal).

Kõrvalt vaadates näib, nagu oleks Tüüri loometee kulgenud sihikindlalt, suuremate mõõnade või valuliste otsinguteta. Kui tema varasemas loomingus oli tähelepanu all eri stiilide kõrvutamine ja vastandamine, siis 21. sajandil kirjutatud muusika on sageli (eriti suurvormides) nagu ühtne ja osadeks lahutamatu voog, kus fookuses on energia, selle koondamine ja koondumine, kasvamine ja kahanemine ning erineva intensiivsusega energialainete vaheldamine. Kogunev energia ja selle vallandumine võib luua assotsiatsioone lausa vulkaaniliste protsessidega. Ja ehkki nüüdseteski teostes võivad olla koos n-ö eri stiilid – koos klassikaga on ta paiguti kasutanud džassi ja isegi roki elemente –, siis neid ei ole omavahel vastandatud, vaid muusika pigem muundub kord üheks, kord teiseks, kord balansseerib nende vahepeal.

Esmapilgul tundub Tüür olevat eeskätt instrumentaalmuusikalooja – tal on kümme sümfooniat (I 1984, X 2020), rida kontserte (klaveri-, 2 tšello-, viola-, 3 viiuli-, marimba-, löökpillide-, akordioni-, flöödi-, klarneti- ja fagotikontsert) ja hulk üheosalisi teoseid orkestrile, soolopillile orkestriga või ansamblile. Nende kõrval on ta aga kogu aeg kirjutatud ka vokaalmuusikat, rokklaulust oratooriumi, missa, reekviemi ja ooperini („Wallenberg“, 2001), nii eesti luuletajate kui ka vaimulikele tekstidele; kooriga on sümfooniat nr 7 „Pietas“ (2009).

Tüür on oma teosed enamasti pealkirjastanud ning muusika piltlikkus kipub kuulaja peas käivitama erinevaid stsenaariume. Sageli kannab tema muusika endas aga mingit muusikavälistest ajenditest või impulssidest käivitatud ideed, mille ta siis heliloojana on muusikalisteks kujunditeks ja teekondadeks „tõlkinud“. Üks seesuguseid teoseid on pikloflöödile ja orkestrile loodud oopus „**Solastalgia**“ (2016), mis valmis Amsterdami Kuningliku Concertgebouw' orkestri, Londoni Filharmooniaorkestri ja St Louisi Sümfooniaorkestri ühistellimusel. Esiettekandele tõid selle Vincent Cortvrint (pikloflöödi), Kuninglik Concertgebouw' orkester ja dirigent Stéphane Denève 2017. aastal Amsterdami Concertgebouw' saalis. *Solastalgia* on uudiskeelend,

mis kirjeldab psüühilise või eksistentiaalse stressi vormi, mille põhjustajaks on keskkonna-, näiteks kliimamuutused. Selle sõna võttis kasutusele filosoof Glenn Albrecht 2003. aastal ning see on moodustatud ladina- ja kreekakeelsetest sõnadest *sōlācium* (ld 'mugavus') ning *-algia* (kr 'valu'). Vastupidiselt nostalgiale – melanhooliale või ahastusele, mida inimesed kogevad näiteks kodust ja lähedastest eemal viibides –, on *solastalgia* seotud just inimeste kodupaika mõjutavate keskkonnamuutustega.

Erkki-Sven Tüür: „Elan suurema osa ajast Hiiumaal Kõpu poolsaarel asuvas talus. Kui tuul juhtub põhjakaarest puhuma, on metsa tagant kuulda murdlainete kohinat. Ühtegi teist maja mu nägemisulatuses ei ole. Studio akendest võib võrdlemisi sageli vaadelda metskitsi, hirvi, rebaseid, sookurgi. Mererannani on umbes kümne minuti pikkune jalutuskäik läbi kaitsealuse metsa. Ja ma tajun, kuidas mu elu siin imelises paigas muutub iga päevaga haruldasemaks ja kuidagi ebatõelisemaks. Millekski illusioonisarnaseks. [---]

Üks raskesti defineeritav ängistus poeb hinge, kui näen metsade ulatuslikku raiumist, Kagu-Aasias õlipalmiistanduste lakkamatut pealetungi, loen hiigelsuurte jäämassiivide lahtimurdumisest

Antarktikas, ookeanis hulpivatest prügivaljadest jne. Miks ma sellest siin kirjutatan? Kas mul on lahendusi pakkuda? Ei, mul pole neid võtta. Ka see helitöö ei muuda maailma paremaks. Parimal juhul on ta „hüüdja häääl kõrbes“, miski, milles kajab vastu üks tänase tegelikkuse teravamaid konflikte. Eelnev on lihtsalt selgitamaks, et see pealkiri ei ole pandud mingi tühise tuju ajel või omapärase kõla tõttu.

Pikloflöödi on selles partituuris orkestris toimivate suurte protsesside käivitaja. Oma toimelt ja olemuselt sarnaneb see ehk ameerika matemaatiku ja meteoroloogi Edward Lorenzi poolt käibelevõetud „liblikaefekti“ mustriks. Piklofraasidega resoneerib alguses „samasooline“ kõlavärv: flöödi, alt- ja bassflöödi, meloodilisemate motiivide arenguga haakub kogu puupillirühm ja järkjärgult kogu orkester. Tasub tähele panna, kuidas piklost sütitatud orkestrilained koguvad üha enam intensiivsust ja siis vähehaaval iseseisvuvad. Kõik kulgeb rütmilise aktiveerumise ja tessituuri laienemise suunal spiraalses arengus järjest enam energiat koguvate lainete kaudu. [---]

Kõige olulisem on mulle ikkagi muusika kõlades see, kas ta arengukaar mõjub orgaaniliselt või mitte. Nagu puu, mis kasvab

väiksest seemnest – kui ta on alles väike maapinnast väljasirutuv libe, ei ole meil vähimatki aimu, millise kuju ta võtab aastakümnete pärast. Olles aga selle lõpliku kujuni kord jõudnud, on see talle ainuvõimalikult loomumane."

Tüüri on tema loometeel pärjatud paljude auhindadega, neist viimase kümnenädi jooksul: Eesti Vabariigi kultuuripreemia (2014), Monaco Prints Pierre'i fondi muusikapreemia (2015), Christoph ja Stephan Kaske fondi preemia (2015), Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia (2018), LHV uue heliloomingu Au-tasu („Solastaliga" eest, 2018); Tartu ülikooli rahvusmõtte auhind (2021), Lepo Sumera nimeline kompositsiooniauhind (2024). Tema muusikat on välja andnud sellised tuntud firmad nagu ECM, Ondine, Warner ja EMI Virgin. Albumid „Magma" (Virgin Classics) ning CD 7. sümfonia ja klaverikontserdiga (ECM) on olnud Gramophone'i auhinna nominendid, „Gesualdo" (ECM) on olnud Grammy nominent. Autoriplaat „Illuminatio. Whistles and Whispers from Uluru. Symphony No. 8" võitis Eesti Muusikaauhinna 2019. ja „Lost Prayers" 2021. aastal klassikaalbumi kategoorias. Hooajal 2019/2020 oli Tüür Zürichi Tonhalle orkestri resident-helilooja (*creative chair*) ja 2019. aasta juulis Norras festivali „Fjord Classics" resident-helilooja.

Antonín Dvořák (1841–1904) oli 19. sajandi lõpul nii Euroopas kui ka Ameerikas tuntud ja palju mängitud helilooja. Tema uusi töid oodati, publiku reaktsioonid neile olid tihti tormilised. Näiteks ühe ooperi esietenduse puhul Inglismaal Birminghamis kirjutas Dvořák oma sõbrale: „Seal oli täielik mürgel! Nad karjusid lakkamatult „Dvořák! Dvořák!" Orkester, koor ja publik juubeldasid." Siiski, kodumaal polnud tema reputatsioon nii kõrge. Eriti pärast surma sattus tema muusika kriitikute, kellede iidoliks oli Bedřich Smetana, turmtule alla. Leiti, et Dvořáki muusika pole piisavalt tšehhilik. 20. sajandil tema tuntus kahanes, piirdudes mõnede töödega, ent olukord pöördus ja tema pärandit on taas hakatud laialdasemalt hindama.

Sarnaselt mitmete oluliste tšehhi heliloojatega polnud ka Dvořák sündinud Prahas. Böömi- ja Määrimaa väiksemates linnades ja maakohtades olid juba varasemal ajal tugevad muusikahariduse traditsioonid. 18. sajand tunneb paljusid tšehhi päritolu muusikuid, kes olid tööle õukonnaorkestrites üle Euroopa. Ka Dvořák pärineb selltelt pinnaselt. Tema isa oli vaene kõrtsipidaja ja lihunik Praha-lähedases väikelinnas. 16-aastaselt lahkus ta isakodust, et Prahast muusikat õppida. Aastaid töötas ta Praha Rahvusteatri orkestris (Smetana dirigendikepi

all) vioolamängijana, kuni lõpuks Johannes Brahms ta juhuslikult 1870. aastate keskel avastas ning tema teoseid oma kirjastajale soovitas, kuna küllalt kaua teadsid vaid mõned lähedased, et Dvořák üldse komponeerib. Sealtpäe algas tema tähelend heliloojana. Oma varases, 1860. aastate loomingu, oli Dvořák vägagi eksperimenteerimisaldis, kuid suundus 1870. aastatel Lisztile ja eriti Brahmsile saadud mõjutusel mõõdukama väljenduse poole, hakates ühtlasi taotlema ka suuremat rahvuslikkust. Seda on ta kõige eredamalt tabanud esimeses „Slaavi tantsude" kogumikus 1878. aastast, mis kindlustas talle populaarsuse üle Euroopa.

1890. aasta algul alustas Dvořák tööd kompositsiooniõpetajana Praha konservatooriumis. Kuid juba 1891. aasta juunis sai ta kutse tulla New Yorgi konservatooriumi, palgaga 15 000 dollarit aastas (mõningatel andmetel oli see umbes 20 korda rohkem kui tema teenistus Praha konservatooriumis). Pakkumine kõlas ahvatlevalt, leping sõlmiti detsembris 1891. Dvořáki sõitu New Yorki võib võrrelda Haydni reisiga Londonisse täpselt sada aastat varem. Mõlemal oli selleks ajaks selja taga juba pikk karjäär, kuid kummagi puhul kipub välismaal kirjutatud muusika domineerima, varjutama ülejäänud loomingu. Ehkki õppetöö võttis palju aega,

kirjutas Dvořák Ameerikas mõned oma kõige populaarsemaks saanud helitööd.

9. sümfonia on tema viimane ja ühtlasi tuntuim sümfonia, kirjutatud esimesel Ameerika-aastal (jaanuar kuni mai 1893) ning kannab alapealkirja „**Uuest Maailmast**". Dvořák on öelnud: „Ameerika mõju võib tunda igaüks, kellel on nina." Dvořák tundis huvi mustanahaliste spirituaalide vastu. Kuid oma sümfoonias on ta nii mustanahaliste kui ka indiaanlaste muusika karakterit üksnes jäljendanud, mitte tsiteerinud, ja samal ajal ei ole kusagile kadunud tema tšehhilikkus. Sümfonia osad on temaatiliselt seotud – avaosas teemasid meenutatakse II ja III osas, finaalis omakorda kõlab materjali kõigist eelnevatest osadest. Sümfonia menu pole raske ära mõistatada: selle kontuuride selgus ja meelde jäävad teemad on kõitnud publikut esiettekandest (16. XII 1893 New Yorgi Carnegie Hallis Anton Seidli juhatusel) tänaseni.

Heili Rosin-Leivategija. Foto Kaupo Kikkas

Heili Rosin-Leivategija alustas muusikaõpinguid 4-aastaselt Põltsamaa muusikakoolis õp Õie Aruoja klaveriklassis. 11-aastaselt hakkas samas õppima flööti (õp Maria Mänd), 2008. aastal siirdus ta Tallinna muusikakeskkoolis Mihkel Peäske klassi. Seejärel on ta õppinud Freiburgi muusikakõrgkoolis (prof Felix Renggli), Amsterdami konservatooriumis (Kersten McCall, Vincent Cortvrint) ning viimaks Zürichi kõrgemas muusikakoolis (prof Maria Goldschmidt-Pahn, Sabine Poyemorel, Pamela Stahel), kus omandas 2018. aastal magistrikraadi (*cum laude*). Hooajal 2011/2012, kõigest 19-aastasena, oli Heili RO Estonia flöödirühma kontsertmeister, hooajal 2010/2011

ning 2012/2013 ERSO flöödirühma mängija. Alates 2012. aastast on ta aktiivselt kaasa teinud Eesti Festivaliorkestri, Gstaadi Festivaliorkestri (Šveits), Norra Kammerorkestri 1B1, Põhjamaade Sümfooniaorkestri ning 2015. aastal loodud Baltic Sea Philharmonicu koosseisus. 2018. aastal võitis Heili soolopikolo koha Põhja-Hollandi Sümfooniaorkestris. Ta on osalenud järgmiste Saksamaa tipporkestrite töös: Gürzenichi Sümfooniaorkester (Köln), Edela-Saksa Raadio Sümfooniaorkester (Stuttgart), Bambergi Sümfoonikud, Chemnitzi teatriorkester. Ta on pälvinud preemiaid mitmetel konkurssidel: I koht ja eripreemia Hatšaturjani kontserdi parima esituse eest konkursil Armeenias (2011), I koht Severino Gazzelloni nim konkursil pikolo kategoorias Itaalias (2017), I koht konkursil Piccolo Artist Competition USAs (2018), I koht ja kolm eriauhinda XI Eesti noorte interpretide konkurss-festivalil Con Brio (2010), I koht vabariiklikul puhkpillimängijate konkursil flöötide arvestuses (2012). Alates 2020. aastast on Heili Heino Elleri muusikakooli flöödiõpetaja ning alates 2022. aastast EMTA flöödi ja pikolo õppejõud.

Mihhail Gerts. Foto Kaupo Kikkas

Mihhail Gerts on juhatanud maailmas üle 70 orkestri, nende hulgas on NHK Sümfooniaorkester ja Osaka Filharmooniaorkester Jaapanis, BBC Sümfooniaorkester, Accademia Nazionale di Santa Cecilia (Itaalia), Sydney Sümfooniaorkester, rida orkestreid Prantsusmaal ja Saksamaal, sh Prantsuse Raadio Filharmooniaorkester, Leipzigi Gewandhaus-orkester, Staatskapelle Dresden, Berliini Saksa Sümfooniaorkester, Belgia Rahvusorkester, Oslo Filharmooniaorkester, Helsingi Linnaorkester, Monte Carlo Filharmooniaorkester, Luxembourgigi Filharmooniaorkester, liri Rahvuslik Sümfooniaorkester,

Gulbenkiani Sümfooniaorkester (Portugal), Liverpooli Kuninglik Filharmooniaorkester, Birminghami Linnaorkester, Poola Raadio Rahvuslik Sümfooniaorkester, Sloveenia Raadio Orkester, Sofia Filharmooniaorkester (Bulgaaria), Belgradi Filharmooniaorkester jpt. 2015–2017 oli Mihhail Gerts Hageni teatri (Saksamaa) esimene kapellmeister. 2007–2014 töötas ta dirigendina Rahvusooperis Estonia. 2005–2007 oli ta Eesti Rahvusmeeskoori dirigent.

Muusikaõpinguid alustas Mihhail Gerts Heino Elleri nim Tartu muusikakoolis ja jätkas seejärel Tallinna muusikakeskkoolis. Ta on lõpetanud Eesti muusika- ja teatriakadeemia klaveri (prof Ivari Ilja) ja orkestridirigeerimise (prof Paul Mägi) erialal ning Berliini Hanns Eisleri nim muusikakõrgkooli orkestridirigeerimise erialal. 2011. aastal lõpetas ta EMTA doktorantuuri. 2021. aastal kutsus Mihhail Gerts ellu festivali „TubIN“ ja on selle kunstiline juht.

Vanemuise sümfooniaorkester. Foto Mailis Vahenurm

Vanemuise sümfooniaorkester

Vanemuise muusikateatritele pani aluse August Wiera, kes oli Vanemuise asjaarmastajalikul perioodil teatrijuht (1878–1903). Tema eestvedamisel esietendus aastal 1883 Vanemuises Pius Alexander Wolffi draama „Preciosa“, millele Carl Maria von Weber oli kirjutanud ooperliku avamängu ja rea muusikanumbreid. Seda sündmust ongi hakatud pidama nii Vanemuise kui ka eesti muusikateatri sünnipäevaks. Tänu Wiera muusikaarmastusele jõudsid Vanemuise lavale nii operetid kui ka laulumängud. 1899. aastal jõudis Vanemuise lavale ka esimene ooper – Étienne Méhuli „Joosep Egiptuses“.

Kui Vanemuisest 1906. aastal professionaalne teater sai, keelas teatri vastne juht Karl Menning asjaarmastajalikul tasemel tehtud muusikalavastused ära. Tartu orkestri- ja kontserdielu edendamisel on aga suuri teeneid Aleksander Lätel, kes 1900. aastal asutas siin Eesti esimese sümfooniaorkestri. Pärast Läte tagasitõmbumist jätkas tema tööd dirigent Samuel Lindpere, kelle eestvedamisel asutati 1908. aastal Vanemuise sümfooniaorkester, mille esimene kontsert oli 7. mail. Orkester esines teatrihooaegade suvisel vaheajal aiakontsertidega. Kavades oli esikohal klassikaline muusika. Suur tõus Tartu kontserdielul sai alguse 1911. aastal koos Juhan Aaviku tulekuga Vanemuise orkestri

dirigendiks. Kavas olid maailma sümfoonilise muusika tippteosed. Näiteks 1912. aasta suvel kanti ette kõik Beethoveni sümfooniad (välja arvatud üheksas) ning 1915. aastal esines orkester tervelt 95 korda. Pikka aega juhatas Vanemuise sümfooniaorkestrit Juhan Simm (peadirigent 1914–1916 ja dirigent aastatel 1916–1941). 1935. aastal sai Vanemuise teatri muusikajuhtiks Eduard Tubin, kes taastas vahepeal soiku jäänud sümfooniakontsertide traditsiooni.

Pärast II maailmasõda, kui Vanemuise maja oli hävinud, aastate jooksul kogutud suur noodikogu tuhaks põlenud ning paljud vanemuislased Eestist lahkunud (sh dirigent Tubin), seisid Vanemuise orkestri ees Jaan Hargel (1944–1966), Raivo Kursk (1943–1949), Aleksei Dolgušin (peadirigent aastatel 1945–1951) ja Aadu Regi (1945–1951). Orkester koosnes sel perioodil väga erineva ettevalmistusega muusikutest, ent sellest hoolimata on ajalukku läinud muusikaliselt väga õnnestunud lavastusi.

1960.–1970. aastad olid õnnelikud Vanemuise teatritele tervikuna. Kaarel Irdi juhitud Vanemuine sai tuntuks terves Nõukogude Liidus, külalisesinemisi anti palju ka välismaal. Teatri repertuaaris oli rohkelt eesti algupärandeid, Kaarel Irdi tõi muuhulgas lavale terve rea Vanemuise tellimusel valminud ning teatrilukku läinud

Veljo Tormise teoseid: „Luigelend“ (1966), „Meestelaulud“ (1966), „Külavahelaulud“ (1972) ja „Naistelaulud“ (1977). Muusikaturpis ja orkestris täienes solistide koosseis, kriitika oli kiitev nii Eestis kui ka gastrollidel. Peadirigendina seisid Vanemuise orkestri ees sel perioodil Erich Kõlar (Vanemuises 1952–1999, peadirigent aastatel 1957–1980 ja 1981–1984). Dirigentidena olid pikka aega ametis Valdeko Viru (1969–1991) ja Endel Nõgene (1974–1980 dirigent, 1980–1981 peadirigent, 1987–1999 peadirigent ja muusikajuht).

Uue aastatuhande algul vahetusid peadirigendid tihti: aastatel 1999–2004 juhtis orkestri tööd Mihkel Kütson, 2004–2006 Hendrik Vestmann, 2006–2007 Toomas Vavilov, aastatel 2008–2011 taas Mihkel Kütson. 1993–2015 töötas Vanemuises dirigendina Lauri Sirp. 2011–2020 oli teatri peadirigent Paul Mägi, kelle initsiatiivil salvestas orkester teatritöö kõrvalt mitmeid sümfoonilisi teoseid, mis anti välja CD-plaatidena. Aastatel 2014–2020 töötasid teatris dirigentidena Martin Sildos ja Taavi Kull, 2024. aasta sügisest töötab Vanemuises dirigendina Aleksandr Bražnik.

2020. aasta sügisest on Vanemuise teatri muusikajuht ja peadirigent Risto Joost.

Vanemuise sümfooniaorkester

Muusikajuht ja peadirigent Risto Joost

Orkestri kontsertmeister Liam Keneally

I viiul

Marta Mutso*
Andri Annus**
Susann-Elisabeth Kisla**
Evelin Tammiku
Laura Miilius-Koddanipork
Eva Aarnis
Eeva-Maria Laas
Maria-Sofia Dyka
Vitalij Regensperger
Madli Lehiste
Anne Vellomäe

II viiul

Anna Samsonova*
Vlad Câmpăan**
Laura Kuusma
Myroslava Bukata
Žanna Toptši
Hille Niilisk-Rees
Juan Jose Restrepo Duarte
Triinu Raudver

Viola

Kadri Rehema*
Daria Motovilova**
Kaarel Veenre
Tiina Enniko
Hanno-Mait Maadra
Ruta Kuļikovska

Tšello

Lauri Sõõro*
Camillo Cabassi**
Heli Ilumets
Olga Raudonen
Sofija Ogarkova
Ernests Cirulis
Kontrabass
Aivar Eimra**
Linda Viller
Jaanus Roosileht
Rena Sellio

Flööt

Kerstin Laanemets*
Marion Strandberg**
Ann Õun

Oboe

Anna Šulitšenko*
Anastasiia Cherniak**
Maimu Kaarde

Klarnet

Margus Vahemets*
Man-Chi Chan
Heimo Hodanjonok

Fagott

Kulvo Tamra*
Johanna Tuvi**
Stefan Heinrich Kerstan

Metsasarv

Jaewook Sung*
Inno-Mart Kont
Kristiina Luik
Chloe Rose Matthews

Trompet

Priit Rusalepp*
Marti Suvi**
Viljar Lang

Tromboon

Kait Tiitso*
Rain Kotov
Aivo Koddanipork

Tuuba

Andoni Monux Ugalde

Löökpillid

Alessandro Beco*
Andrea Radi**
Jorge Lopez Renes
Ilmar Varjun

Orkestri lavameistrid

Sander Lääts
Kalev Helmoja

KOOSTÖÖPARTNERID

Heino Elleri Muusikakool
Vanemuise sümfooniaorkester

TÄNAME

Kerri Kotta, Rahvusvaheline Eduard Tubina Ühing
Eesti Rahva Muuseum
Tartu Linnavalitsus
Kadri Leivategija, Heino Elleri Muusikakool
Vanemuise teater

FESTIVALI MEESKOND

Kunstiline juht Mihhail Gerts
Produtsent Maarit Kangron
Produtsendi assistent Gerde Kadi Kuusk
Vanemuise kontserdimaja juht Sander Tamm
Turundus Laura Põldma
Graafile disain Kleer-Keret Tali
Keeletoimetus Tiina Talts
Müügispetsialistid Angela Rae, Merje Mürsepp-Kuntu
Kommunikatsioon Silver Kuusik, Jelena Poverina
Kavalehe koostaja Virge Joamets
Kavalehe küljendus Eva Nukk

* orkestri pillirühma kontsertmeister

**orkestri pillirühma abikontsertmeister

HOOAJA
PEATOETAJA

admirals

AUTOPARTNER

Heino Elleri Muusikakool

LIVIKO
— anno 1898 —

OLEREX

SELVER
Hea möte

TARTU

eestikontsert.ee